

DannY De LaeT

Bloed en bodem

HET WARE VERHAAL VAN DE VAMPIER

De illustratie op het omslag is van Charles Meryon (1821-1868), zeeofficier, graveur en illustrator, bekend om zijn visie van een Gothisch Parijs. De gravure is die van *Le Stryge*, een *chimère* ontworpen door de grote Auguste Viollet-le-Duc, toen die aan de restauratie begon van de kathedraal Notre Dame de Paris; hij ontwierp een serie ornamenten, chimères genoemd, die de bekende *gargouilles* (waterspuwers om het regenwater te evacueren) vervoegden. De stryge van Viollet-le-Duc werd genoemd naar het latijnse *strix* of het Griekse *stryge* dat verwant was aan de vampier. De gravure van Meryon dateert uit 1853. Dat jaar werd het beeld ook gefotografeerd door Charles Nègre. Op deze bekende foto stond ook fotograaf Henri Le Secq (met hoge hoed) te pronken. Tijdens de grote brand van 2019 bleef Le Stryge ofschoon omringd door vlammen onaangeroerd en intact op zijn post.

INHOUD

6	Intro: Wat is een vampier?
14	Deel 1 – Bloed
15	I. Plaats delict: een geografisch probleem Balkan, Karpaten, Transsylvanië, ...
22	IIa. Lycantropie en revenanten in de Lage Landen
26	IIb. Folklore versus wetenschap – Van revenant tot vampier
32	III. Definitie en etymologie What's in a name? – Vourdalak, strigoi, upierz,...
44	IVa. Een historisch probleem – West-Europa bezet en gered
69	IVb. Chronologie van vampierenliteratuur anno 18e eeuw
74	V. Buiten Europa – De Aziatische vampier
77	VI. De reddende wetenschap – Geneeskunde versus Folklore
90	Deel 2 – Bodem
91	VII. Folklorefenomeen wordt literair fenomeen – Mythevorming van de vampier
117	Kaderstuk 1 – De Karpaten-tetralogie
119	VIII. De 19e eeuw: de eeuw van de vampier
141	IX. Chrono-bibliografie van het vampirisme XIXe–XXIe eeuw Literatuur over en van – bloemlezingen, essays
146	X. De mythe vernederd – De mythe verdwaald – 21e eeuw vampire chic – de triomf van slechte smaak
161	Kaderstuk 2 – Made in Belgium
172	XI. Chrono-filmografie van vampierenfilms Nosferatu versus Dracula / Filmliteratuur
172	XII. Finale – Vampiers in strips, schriftromans en pockets
199	XIII. Documenten – Visum et Repertum Glaserrapport gevolgd door het Flückingerrapport

Intro: Wat is een vampier?

*La fable des vampires est peut-être
la plus universelle de nos superstitions.*

Charles Nodier

De vampier heeft bloed nodig. Hij bijt zijn slachtoffers in de hals en zuigt hun bloed om te leven. Beter gezegd om te ‘overleven.’ Want meneer (of mevrouw) vampier is een dode en begraven mens die herrijst uit het graf, geen spook, geen geest, geen revenant in de klassieke betekenis, maar een ‘(over)levend’ corpus dat enkel kan blijven voortbestaan door het drinken van bloed van mensen (of dieren), aldus zijn slachtoffer langzaam maar zeker in levensgevaar brengt, hem of haar mentaal en fysiek tot onderdanige slaaf maakt, eventueel zelfs tot geliefde en medeplichtige in zijn daad.

Tja, dat is de klassieke, hedendaagse interpretatie.

We denken verder volgens die stelling: de vampier zuigt bloed om te leven (of overleven) – in die functie en beschrijving is hij ver weg van de eerste gevallen van vampirisme (of noem hem zoals je wenst strigoi, vurdalak, etc. Zie verder voor de etymologie), van begraven mensen die eigen lichaam (vlees en beenderen) of omhulsel (laken, lijkwade) opaten en kauwden. Ver weg van begraven personen die uit hun graf rezen om als lokale plaaggeest op te treden.

De vampier in zijn ‘moderne’ verschijning dateert uit de 19e eeuw, toen hij eerst als *Lord Ruthven* optrad, nadien als vrouwelijk personage (zie Gautier, *Le Fanu* e.a.) en tenslotte als ‘model’, als ‘prototype’, gedraculariseerd werd (zie Bram Stoker).

Dat hautaine, dominerend personage wordt bij uitstek de bloeddrinkende vampier, zoals literatuur en film hem uitbeelden.

Hij verlaat zijn plaats van herkomst, zijn originele stek om de wereld in te trekken (zowel bij Polidori, als Gautier, als *Le Fanu*, als Stoker...), hij emigreert, omdat zijn honger niet te stillen is, omdat hij nieuwe gebieden, zeg maar jachtterreinen, penetreert om nieuwe slachtoffers te zoeken; kortom, hij is een plaag (*a disease* volgens sommigen), die zich heinde en ver verspreid (we komen hier op terug).

In haar Lacaniaanse verklaring is dat verlangen (*le désir*) van de vampier om zijn slachtoffer bloed te onttrekken in parallel te brengen met fellatio, waarbij de vrouw buccaal van de man sperma ontvangt. Het sperma dat

vaginaal opgevangen nieuw leven creëert maar via de mond, tong en tanden (subversief) genot verschaft aan beide seksuele partners. Denk nu verder: de ene, de bloeddrinker, gedomineerd door *le désir*, onttrekt bloed aan de andere, het slachtoffer, gedomineerd door *jouissance et servitude*.

De vampier (man of vrouw) die bloed drinkt of zuigt uit de hals van zijn slachtoffer is niet de minnaar/minnares die geniet van seksuele ontlading, maar die geniet van sanguine dorstlessend drinken, net als de vrouw en de man bij fellatio genieten van ejaculatie en absorptie van sperma.

Vraag is dan – ah, Lacan! – kent de bloeddrinkende en –zuigende vampier een seksuele bevrediging, naast de fysieke en hongerstillende verzadiging en zal zijn slachtoffer dat gewoon ondergaan als een pijnlijke ervaring of gaat het verder en wordt het slachtoffer opgenomen in de erotische en seksuele bevrediging (extase) van beiden?

John Polidoris *Lord Ruthven* (speek uit ‘riven’) is een vrouwenverleider; in Théophile Gautiers *La Morte Amoureuse* wordt een kleine pastoor smoorverliefd op zijn destructieve vampierminnares; Le Fanus *Carmilla* maakt seksuele slachtoffers onder de vrouwen die zij domineert; *Lucy Westenra*, de verloofde van Holmwood, wordt in Stokers *Dracula* tot mannenverslindster getypeerd.

Vampier geworden maakt zij gebruik van haar charmes om mannen – tot zelfs haar eigen verloofde – te lokken in dit morbide spel tussen dominant en masochist-slachtoffer

Uiteraard hebben de topvampiers, vooral dan via de film en hun vertolkers (*Bela Lugosi, Christopher Lee e.a.*), het beeld geschapen van de aantrekkelijke man, de Casanova onder de monsters, zeg maar de eeuwige verleider, al is hij (of zij) ‘levensgevaarlijk’. In dat opzicht is hij/zij via de teksten van voornoemde auteurs gegroeid tot dat patroon van seksuele verleider en impliciet kan je dan veronderstellen dat seks, hoe morbide ook, niet te versmaden is in de vampierontwikkeling.

DE KISTENKRUIPERS

– *Dus als ik het goed heb (interveniente mijn commensaal), is jouw vampier een wezen dat ’s nacht uit zijn kist kruipt en mensen overvalt om hun bloed te drinken... om in leven te blijven, welteverstaan en daar ‘fallusloos’ van te genieten, zoals bij de seksuele daad? En die vampier kruipt uit zijn kist? Een dode die uit zijn kist kruipt? Omdat hij bij leven door een vampier werd gebeten tot bloedens toe en nu zelf gevampiriseerd is? Klinkt eigenlijk compleet onnozel. Een ‘revenant’ met vieze manieren. Bloed als regenerator van ‘leven’, de drank van het leven. Ja, wij zitten allemaal in het bloed, letterlijk dan, maar bloed als levensmiddel? Toch maar een rare kerel, die vampier. En van waar die naam en die hoedanigheid?*

– Luister, het is toch simpel. Je wordt vampier nadat je gebeten werd en overlijdt. Maar er zijn ook specifieke gevallen. Bvb iemand die ongehuwd

overlijdt. Of iemand die bij zijn overlijden door zijn ouders werd vervloekt of van hen geen vergiffenis kreeg. Of nog wanneer een kat of een hond over of onder je lijkt kruipt voor je begrafenis. En zo zijn er nog wel meer condities, zoals iemand die zijn leven lang een kwaadaardig mens is of was...

– *Dus er zijn nog andere mogelijkheden buiten dat bloedzuigen. En jij noemt dat simpel?! En de gevolgen?*

– Ja, het verschijnen van die overleden mens bij familieleden en vrienden, zijn aanschuiven aan tafel bij vrouw en familieleden, het plagen of lastig vallen van diezelfde mensen of in het ergste geval zijn familieleden doden en het vee door hevig bloedverlies te laten sterven...

– *En hoe ziet die vampier er fysiek uit wanneer hij uit zijn kist kruipt?*

– In het graf is het lichaam niet in staat van ontbinding, maar vaak is de vampier opgezwollen van gelaat, hij ligt met zijn tanden bloot, hij heeft geen gaatje in zijn huid – in sommige streken krijgt elke dode een prikje in teen of hiel, om dat te voorkomen – hij kan ook met helder bloed besmeurde mond in zijn graf liggen of ruggelings naar boven.

– *En hoe bescherm je jezelf tegen vampieren?*

– Door zijn lichaam voor de begrafenis in te wrijven met look, of plaats een fles sterke drank naast hem in het graf en wees stil na de begrafenis. Plant een sikkel in zijn hart, plaats een kaars en een doek in zijn hand, een muntstuk in zijn mond en prik een gaatje in zijn huid, doorboor de maag van het lijk, laat vrienden en familie wandelen rond het graf, terwijl een familielid de kaars draagt die de afgestorvene laatst gebruikte...

– *En hoe geraak je die vampier kwijt voor eeuwig en altijd?*

– Simpel. Schiet hem een kogel door het hart of beter, laat de priester uit het Evangelie voorlezen bij het opgraven en verbrand het lijk, of prik het lichaam zoals gezegd met een nagel, een pin, een staaf. Is de vampier een ‘onbekende’ dode, laat dan een wit paard (in sommige streken een zwart paard) over de graven stappen. Het dier zal halt houden bij het graf van de vampier. Of extreem: wanneer je zijn graf opent, veeg dan het bloed van zijn lippen en geef dat aan de familieleden te verteren....

– *Beikes!*

– Och, er is nog erger, maar besef dat elk vampierenverhaal een belerende waarde heeft, als een waarschuwing dat er iets fout ging en de meest afgrijselijke en resolute verhalen eindigen met een constante executie: opgraven, spietsen (liefst met een stok uit hagedoorn), onthoofden, verbranden en de asse in de rivier verspreiden. In feite opteert de gemeenschap – de dorpelingen als één man die met of zonder toelating ageren in een gezamenlijke actie – tegen een gevaar dat angst inboezemt en rust en vrede verstoort. Dat kan ontstaan zijn tijdens een epidemie van besmettelijke ziekte als cholera, pokken of pest, waartegen vroeger weinig te doen was, maar ook door mentale en geestelijke wanorde van gevoelens, als spijt en woede tegenover plots overleden familieleden of een felle

tegenslag in het leven. Zelfs bijgeloof heeft een menselijke kant! Omdat te veel gevallen slechts oraal of onvolledig werden overgeleverd, ontbreken details en uitgesproken gegevens die een zinnige verklaring mogelijk maken. Bovendien is de amplitude zowel als situering van het gegeven zodanig omvangrijk en tegelijk zo vaag en begrensd (de Balkanlanden) dat het fenomeen ons verbijsterd en onverklaard in de steek laat.

– *Dan is de boek- en filmvampier een schandalige metamorfose van puur mensenleed dat men destijds onder het mom van 'bijgeloof' onder de mat veegde?*

– Helaas ja, maar dat is een interpretatie die terugslaat op het aanwakkeren van angstgevoelens zonder fysieke noch mentale gevolgen, zoals bij het lezen van een griezelroman of het bekijken van een horrorfilm. In die optiek geven ook de zombie of weerwolf present in de overdaad aan hedendaagse 'Schund' en 'Schmutz', rommel en viezigheid die vampirisme teisteren.

Wat de vampierenplaag in de Balkan betreft, was er meer pure angst dan genot en slaafse onderdanigheid mee gemoeid.

– *En wanneer is die plaag begonnen?*

– Bwah, het is begonnen in de 16e -17e eeuw, wordt een rage (of plaag) in de 18e eeuw, geraakt met wat korte berichten tot in West-Europa, dan met getuigenissen, verslagen en rapporten. Berichten uit Oost-Europa dus, zeg maar de Balkan en Transsylvanië, Hongarije, Roemenië, Servië, Banaat, Polen, Bohemen en Griekenland...

– *Bloedzuigende monsters kom je overal tegen, zelfs in de Bijbel.*

– Klopt. De Arabische *ghoul*, de Japanse *onibaba*, de Grieks-mythische *lamia* en nog vele andere voorbeelden, bvb uit het oude Assyrië, Indië, China, Indonesië, in Zuid-Amerikaanse landen met bloedzuigende reuzeveleermuizen, wat een fameuze onzin is....

Ik lees soms ook over 'vroeg' vampieren, uit middeleeuwse verhalen en interpretaties, daar ga ik niet op in. Het zijn verhalen die over uitzonderlijke *revenants* handelen, maar niet over de vampier zoals wij hem kennen, de Balkangevreesde plattelandsvampier of de schoon geborstelde vampier uit de literatuur....

GENTSE FEESTEN ...

– *En hier in Gent, lopen hier in Gent ook vampiers rond?*

– Misschien, maar ik vermoed echter dat er meer vampierenjagers dan heuse bloeddrinkers rondliepen of -lopen. Zo schreef **John Polidori** in 1816 in zijn dagboek, een en ander over zijn bezoek aan Gent en besloot: '*deze stad heeft alle schoonheid van Brugge maar dan op grotere schaal*'. Bij de 'stroppendragers' krulde hun neus van plezier, maar hoe belangrijk deze schrijver wel geweest is, komt zo dadelijk aan de orde.

En buiten de vampierverhalen van die welbekende Gentenaar **Jean Ray**, wil ik

wel verwijzen naar de Gentse componist **Martin-Joseph Mengal**, die in 1826, dus twee eeuwen geleden, de eerste vampierenopera componeerde.

Maar heuse vampieren, dat weet ik niet. Ik zal eens navraag doen, maar vampieren en vampirisme zijn hedendaags een banaliteit geworden in film en boek.

– *Ah ja, zoiets als een jointje roken, smashing smart of vampire chic te zijn?*

Of sexistisch vrouwen lastig vallen op het werk en zo?

– Bah neen, een vampier is een ‘levende dode’, een man die dood is, zoals ik zei: gedood werd nadat hij gebeten werd door een ‘vampier’. Het is dus een kettingreactie. Ik vampier, bijt je, je sterft, wordt begraven maar dan herrijst je uit dat graf, want je ‘leeft’ voort als de vampier die je nu geworden bent door die beet en dat onttrekken van je bloed, en nu ga je zelf op zoek naar slachtoffers, die je zal bijten om hun bloed te drinken, dat je in ‘leven’ houdt. Wanneer de dageraad aanbreekt moet je wel snel snel in je kist, je doodskist (!) kruipen, want je kan niet tegen dag- en zonlicht. Dat werkt vernietigend. En de gast of trut die je gebeten hebt zet de cyclus verder....

Dit klinkt totaal ongeloofwaardig, maar het is de basis van vampierencultuur in boek, film, beeldverhaal en andere uitdrukkingsmiddelen. En gezien die ‘cultuur’ zoniet ‘cultus’ groot zijn, kan men zich héél veel vragen stellen over deze al dan niet acceptabele onzin.

– *Wanneer is het dan begonnen, wie was de eerste vampier die aan de basis ligt?*

– Geen idee. In de Balkanlanden waar het fenomeen zich langzaam ontwikkelt en vermenigvuldigt, is het ook maar gegroeid in de loop der jaren. Het valt dan op dat het ontstaansproces, ondanks de veelvuldigheid van vampiergevallen, eerder traag op gang komt en ploetert in onduidelijkheid. Het ontstaan is als door mist omfloerst, het groeien gaat gepaard met de nodige dramatiek, maar eens het fenomeen het folkloristisch gedoe overschreed en bron van inspiratie werd voor meer artistieke en ideologische zoektochten, was er geen houden meer aan en werd de ‘creatuur’, zeg maar de naakte vampier, als mythische held (= slechterik) de draaischijf van loutere inspiratie, al dan niet artistiek of commercieel geëxploiteerd.

– *Waar zitten we dan met onze Transsylvanische bloedzuiger?*

– Ach, ik erger me vaak dood wanneer ik ‘geleerde’ boeken lees over vampieren. De eerste ‘serieuze’ vorsers, **Collin de Plancy**, **Hock**, **Wright**, **Summers** en **Faivre** hebben het terrein opgekuist en afgebakend; aan hen hadden we een eerste houvast, maar niet zonder vast te stellen hoeveel hiaten daar in verscholen bleven, hoe ontoereikend hun uitleg soms was, hoe slordig hun gegevens door latere generaties vorsers en betweters al dan niet werden gecontroleerd, besproken, aanvaard of betwist. Hier liet de wetenschap ons eerst in de steek, die alles bedekte met de mantel van folklore, bijgeloof van primitieve ongeletterde mensen, verdoken achter de rug van meneer pastoor (of pope). Pas in de 2de helft van vorige eeuw (!) heeft de wetenschap haar achterstand ingehaald, dank zij het werk van antropologen en archeologen, tot uiteindelijk

de medische wetenschap uit haar schelp kroop. Niet dat zij het probleem heeft opgelost, wel dat zij probeert verklaringen te vinden voor vampiristisch gedrag en hoedanigheid.

De heuse moeilijkheid inzake vampierenverhalen is de slordigheid en de onvolledigheid waarmee al dan niet juiste informatie werd doorgegeven, generatie na generatie, als heuse ‘volksverhalen’, vaak zonder datering, vaak zonder plaatsnaam noch eigennaam (ofwel verbasterd in de loop der jaren), volksverhalen dus, die somber zijn en getuigen van angst, paniek en radeloosheid, waar kennis en wetenschap weinig terzake doen, wel integendeel. Al even erg waren de zogenaamde officiële verslagen van artsen en militairen die er een potje van maakten maar, eens openbaar gemaakt, de pertinente stapsteen werden voor een populaire stormloop van dichters, dramaturgen en componisten.

Met deze publicatie wil ik alleen maar wat punten en komma's zetten bij een verslag waarvan de componenten baden in onduidelijkheid, foute inschattingen en verslagen die, kortom, geen duidelijk antwoord geven op het hoe, wat en waarom van het fenomeen.

Daarom deze balans van wel en wee over vampirisme in Europa. Er is over dat onderwerp heel veel geschreven over mensen die, zoals gezegd, dood zijn, 's nachts uit hun graf herrijzen om andere mensen lastig te vallen en dan, voor de zon opkomt, weer in hun kist te kruipen. Hier begint het al. Want het klopt niet helemaal, niet overal, niet altijd.

Antoine Wiertz (1806–1865) *L'inhumation précipitée* – De verhaaste begraving 1854
olieverf op canvas 160 cm x 235 cm – Wiertz Museum Ixelles / Brussel – [wikidata:Q488688](https://www.wikidata.org/wiki/Q488688)

DEEL 1

Bloed

I. Plaats delict: een geografisch probleem

Balkan, Karpaten, Transsylvanië, ...

Het vampierenverschijnsel is ontstaan in de Balkanlanden, de landen die als een schiereiland van Oost-Europa worden beschouwd. Tot die landen horen tegenwoordig **Roemenië, Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Servië, Montenegro** (waar Nero Wolfe geboren is!), **Kosovo, Bulgarije, Noord-Macedonië, Albanië, Moldova**, geprangd tussen **Oostenrijk, Hongarije** en **Oekraïne** in het Noorden en destijds de door de Turken bezette delen van de Balkan en **Griekenland** in het Zuid-Oosten...

En ter hoogte van Bratislava beginnen de **Karpaten**, eerst via de Donau dan in een wijde boog, langs een hooggebergte van meer dan 1000 km, langs **Polen, Hongarije, Tsjechië, Servië, Oekraïne** ...

Daar midden ligt de streek van **Transsylvanië**, het *land van voorbij het woud*, dat zich vooral over **Roemenië** uitstrekt. Bergen en bossen, schitterend landschap. Wild en volks.

Die indeling van de geografie en nationaliteiten is ontstaan na de val van het communistisch rijk en klopt niet helemaal (uiteraard) met de plaats delict van vampirisme, dat ontstond in de 17e en 18e eeuw. Toen zag het zuidelijk Oost-Europees landschap er nogal verschillend uit om historische reden. Polen, Bohemen en Hongarije waren uitgestrekte gebieden en volksgemeenschappen die, net als het Russisch keizerrijk, klopten aan de poort van het Ottomaanse rijk dat heerste over Bulgarije, Moldavië en Griekenland. Toen de Turken smadelijk werden verdreven, ontstonden ook grensprovincies, zoals het **Banaat**, geprangd en verspreid tussen Roemenië, Servië en een stukje Hongarij, onder Oostenrijks beheer met een landvoogd (Banus) aan het hoofd.

De Oostenrijkers probeerden zoveel mogelijk Duitstaligen naar die streken te laten emigreren en het Rooms-katholicisme in te voeren, met een zekere tolerantie voor de Orthodoxe leer maar resoluut tegen Islamisme.

Het is ook de tijd van de *Hajduks* (Hajdukkers), over wie zo dadelijk meer.

Italië dan, was verdeeld in Toscane en de Pauselijke staten, maar het oostelijk gedeelte aan de Adriatische zee, **Venetië** (al eeuwig in commerciële en fysieke oorlog met Genua), hoorde ook tot vampierenrijk.

Het **Turkse** of **Ottomaanse rijk** dat zich uitstreckte van Noord-Afrika tot de

Europa in 1721

Map 51

Stanford's Geog. Estab^l London.

Oostenrijks Rijk

Belangrijk bij de Militärgrenze zijn de gearceerde delen langs de grens in het zuiden en het oosten

Balkanlanden was inderdaad vijand nr 1 als drager van het Islamgeloof tegenover het Christelijk gezind Europa, ofschoon het daar serieus rommelde sedert Luther in de 16e eeuw oorzaak en aanleiding was tot het afscheuren van Katholicisme en ontstaan en groei van Protestantisme (wat ook al door het afscheuren van Engeland van Rome werd bemoeilijkt).

Enfin, iedereen was in oorlog met iedereen, naargelang de uitslagen van het oorlogsgeweld (veldslagen, bezetting, teruggave....). In dat opzicht was Oostenrijk de draaischijf van midden-Europa, dat grotendeels Polen en Bohemen opslokte en in de 18e eeuw stukken van de Balkan mocht opeisen (en teruggeven) langs de '**Militärgrenze**', de scheiding tussen het Oostenrijks gebied en het door Turkije bezet gedeelte van de Balkan plus Griekenland. Het Weens gezag van de Habsburgers moest overigens ook rekening houden met het groeiende Pruisen, alsook het vijandig ogende Rusland van Peter III, zowel als van Catharina de Grote, die regeerde van 1762 tot 1796, onder wie Polen werd verdeeld met Wenen en die tot tweemaal toe de Turken een fameuze nederlaag toediende en heelder stukken Krim, Oekraïne en Kaukasus bezette.

Ook de Oostenrijkers waren 'bezetters' wat de Balkan betreft en het zijn dus de Oostenrijkse autoriteiten die zullen interveniëren wanneer het vampierenprobleem zich stelt. Overigens een plattelandsfenomeen dat slechts langzaam naar de grootsteden evolueert, zij het met veel minder overtuigingskracht, eerder met onbegrip en verbazing.

De vampierenopmars manifesteert zich ook in de Turkse gebieden van de Balkan en net zoals in het door Oostenrijk bezette gedeelte, wordt er van hogerhand weliswaar ingegrepen, maar heel traag en onvoldoende om een eind te stellen aan bijgeloof en onzin, aldus de respectievelijke bezetters. Overigens valt naast de Balkanvampier vooral de Griekse vampierverschijning op, waarvan men zich pas echt rekenschap geeft wanneer de Griekse onafhankelijkheidstrijd tegen de Turken losbarst in de vroege 19e eeuw.

Het fenomeen, zoals gezegd een plattelandsverschijnsel, roert niet alleen de (gerechtelijke en militaire) overheid maar vooral de plaatselijke godsdienstbeoefenaars, die met de medeplichtigheid van de 'lokale' autoriteit, zijnde de plaatselijke baljuw, schout, militaire officier of voornaamste grondbezitter voor zover die er is, ageren naar bestwil i.e. op primitieve wijze.

Ofschoon het fenomeen druk besproken wordt in Wenen en nadien in vele Duitse steden en tenslotte in Parijs en Londen, zal het in Frankrijk, Engeland en de Duitse gebieden pas als artistiek fenomeen groeien (verhalen, romans, toneel), kort voor en vooral na de eeuwwisseling, zeg maar van 1819-20 af, dus kort nadat het fenomeen godsdienstig en wetenschappelijk zowel als militair grotendeels uitgemolken schijnt, naar het einde van de 18e eeuw, al blijft de reputatie van de Balkanlanden en de Karpaten bestaan als 'vampierenland' (meer bepaald Polen, Hongarije, Servië, Roemenië), meer dan Griekenland, dat nochtans een fenomenale voedingsbodem voor vampirisme is geweest.

Zo blijven her en der nog steeds vampieren opduiken, tot in de eerste decennia van de 20e eeuw!

Het fenomeen roert niet alleen de plaatselijke bevolking – geval na geval wel erg uiteenlopend, maar ook met vaak dezelfde terugkerende elementen als herrijzen uit het graf, mensen en vee lastigvallen. Wanneer blijkt dat de Kerkelijke autoriteit geen passende verklaring vindt noch rechtvaardiging voor het driest optreden (ontgraven, spietsen, onthoofden en verbranden van lijken) van de lokale bevolking en zichzelf strikt in tegenstrijdige verslagen, valt in een eerste tijd ook het totaal ontbreken van doortastende handeling vanwege de gerechtelijke autoriteit op, die steunt op enkele verslagen van militairen en slappe diagnose van de medische wereld.

Het vampirisme – of welke naam je ook verkiest voor het fenomeen – wordt afgehandeld als bijgeloof en door lokale autoriteit schier manu militari ‘opgelost’.

Er werd toentertijd gezinspeeld op een residu van toverij en heksengeloof – nu de grote vlag heksenvervolging stilaan (zeer stilaan) wegwijnde – of op de een of andere plaag. Zeker, de grote ‘plagen’ – cholera, pokken en vooral de zwarte dood, de pest – waren voorbij maar nog regelmatig braken kleinere pesthaarden uit (in 1791 werd Mozart in Wenen inderhaast begraven omwille een lokale pestepidemie) tot in de 19e eeuw (denk bvb aan de grote choleraepidemie van Antwerpen in 1866).

In dat opzicht was onze Russische **Catherina de Grote** de eerste om zich in eigen land te laten inenten tegen de pokken!

Kon er voor die eeuw een beter sluitstuk zijn dan de Franse Revolutie die woedde van 1789 tot 1792 en duizenden gewelddadige overlijdens veroorzaakte? Heel Europa keek argwanend toe. Het beterde niet onder Napoleon, toen over heel dat Europa oorlog werd gevoerd.

Enfin, de vampier vampierde voort en een prima overzicht van de vampirische aanwezigheid in de Balkanlanden vind de lezer in **Thomas M. Bohns** uitmuntend verslag *Der Vampir, ein Europäischer Mythos* (2016).

Feit blijft dat heel die 18e eeuw, in tegenstelling tot de plaag die de Balkanlanden teisterde, vampirisme in West-Europa niet meteen voet aan de grond zette; hier blijft integendeel het ‘weerwolfffenomeen’ de eerste plaats van schrikwekkende monsters opeisen en als plaag bestaan, zij het minder evident dan in vorige eeuwen en kent heksenvervolging bij ons nog een laatste opstoot, met de Bokkerijdersprocessen in Limburg van 1743 tot 1794.

Historisch gezien blijft de vampierenplaag, hoe sinister ook, een vreemd licht werpen op de 18e eeuw. Denk er aan, het is de eeuw van de Verlichting, *Aufklärung*, de eeuw van de Encyclopedisten (**Diderot, d’Alembert, Voltaire**) en de vooruitgang van wetenschappen, politieke veranderingen, verlichte despoten en revoluties, veel oorlogen en plagen, godsdienstige hervormingen ... kortom, geen rustige eeuw, waarin de lokale bevolking van platteland zowel als steden geconfronteerd wordt met al deze problemen, groot en klein. Ergens lijkt het er

wel op dat vampirisme een soort reactie of gewoonweg 'actie' tegen godsdienst en wetenschap tegelijk, van de onbegrijpende (lokale?) volksmassa is, tegen alles (oorlog, bezetting, ziekte en besmetting, mislukte oogsten en sterfte van mens en dier) wat een doodgewone (onwetende) mens kan overkomen... Het lijkt een onterechte straf van god of overheid. Het is een schrijnend menselijk drama. Het zal zich overigens in de 19e eeuw voortzetten, misschien op mindere schaal maar nog steeds aanwezig en driest, want inmiddels in parallel ook uitgegroeid tot 'artistieke' verschijning, waarbij de realiteit van het gebeuren wordt weggemoffeld als plaatselijk verschijnsel in de Balkan¹. Het wordt wel meer en meer wetenschappelijk onderzocht maar nog te veel door folkloristen en te weinig door de geneeskunde en pas in de 20e en vooral 21e eeuw zal het verwoed (en vaak overdreven) bekeken worden in al haar aspecten...

.....

1 Het geografisch probleem dwz de vele landen waarin het vampierendrama zich speelt van Griekenland tot Rusland leidt ook naar 'fictieve' landen zoals Ruritanië, een koninkrijk waar ook al drama's spelen zoals beschreven in 'The prisoner of Zenda' van Anthony Hope, alsof we met de bestaande landen nog geen problemen genoeg hadden En euh, gelukkig duiken in Ruritanië geen vampiers op.